

נר לשולחן שבת

ראש השנה

גליון 713 תשפ"א

בכל עניני העלון
נתנאל רוזנבלט
0556764501
ner4499@gmail.com

ראש השנה של קורונה - מניני בתים וחצרות
פסק מרן הרב אויערבאך: מי שנמצא בסביבת ציבור שאין בידם לתקוע, כגון חיילים שאין להם שופר ובידו ולכת ולתקוע לפניהם, יעשה כן אף אם יפסיד על ידי זה תפילה בציבור, כדי לזכות את הרבים בקיום המצוה!
(ה"ליכות שלמה" ב' י"א, "הצבא כהלכה" ל"ב 20)

מרן הרב שטיינמן אמר פעם שאינו מבקש מבעל התוקע שיתקע לו תקיעות נוספות לצאת עוד שיטות בהלכה, כי אינו רוצה להטריח בן אדם בשביל החומרות שלו!
(כ"איל תערוג" מועדים)

פעם אחת טעה רבינו והקריא בטעות 'תרועה' במקום 'שברים' ומחמת זה בעל התוקע טעה. מיד אחר התפילה ניגש אליו רבי אהרן לייב וביקש ממנו מחילה "על שהטעתי אותך".
(שם)

וכשחל ראש השנה בשבת אומרים בין בקידוש ובין בכל התפילות 'זכרון תרועה', לפי שאין תוקעין בשבת. ומכל מקום בדיעבד שהחליף וסיים הברכה יצא.
(חיי אדם" קל"ט ד' ע"פ מסכת סופרים י"ט ו')

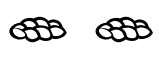
אע"פ שהכריעו הפוסקים שאין לומר בראש השנה שחל בשבת "יום זכרון תרועה באהבה מקרא קודש", מכל מקום הנהוג לאומרו 'ימשיך באהבה כמנהגו. אף שתרועה מורה על דין ואין אהבה בדין' (מ"ט"א ומשנ"ב תקפ"ב ט"ז), מכל מקום נוסח זה אינו בטעות ומנהג קדמונים הוא.
(ה"ליכות שלמה" א' י"ב וכן הובא בכל הסיפורים)

עצם הטעם שאין אהבה בדין (לבוש ט"ז) לא מובן, ודאי יש אהבה לה' יתברך לעמו ישראל, אף שהוא שעת הדין, דלכן ישראל נכנסים תחילה לדין ...
(שו"ת "אגרות משה" א"ח ה' ל"ח ז' עיי"ש באריכות)

ואם חל בשבת, התוקע 'חיוב' עולה לתורה ביום השני. (ק"ק האג ועוד)

בזמננו אסור לטלטל את השופר בשבת כלל, גם לא לצורך גופו ומקומו. ואף שהרמ"א פסק שמותר (תקפ"ח ה'), זה משום שבזמננו היה השופר עומד לשימושים נוספים, כמו לשאוב מים, אבל בזמננו שופר עומד רק לתקיעה של מצוה ודינו ככלי שאינו ראוי למלאכת היתר. גם אפשר שחשוב כמוקצה מחמת חסרון כיס, אם מקפידים עליו.
(ה"ליכות שלמה" ר"ה ב' כ"ב "שלמי יהודה" א' י')

בראש השנה שחל בשבת הורה מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך שיש להזהר שתהיה שהות לאכול שתי סעודות ולהפסיק ביניהן כראוי, ולא יפה עושים אלו המאריכים בתפילה כמו בראש השנה שחל בחול, ומפני הדחק סומכים על הפסק קצר בין הסעודות. אין ראוי להזקק לקולא כזו ביום ראש השנה. ואפשר להתחיל את הסעודה משעה עשירית, רק שלכתחילה יזהר שלא לאכול כשיעור קביעות סעודה. וראוי לפרסם זאת, כדי שלא יבואו לבטל מצות סעודה שלישית שלא כדין!
(ה"ליכות שלמה" א' הערה 109)

היטב חרה לי על בני אדם שמוציאין ממון רב להיות מתעטפים לבנים ובגדים יקרים ואינם נותנים ליבם לקנות מחזור ראש השנה ויום הכיפורים יפים וטובים, לקיים "זה א-לי ואנוהו".

כמה תועלת נמשך לכוונת התפילה בסידור נאה. ויותר קשה, אלו שיש להם מחזור ישן נושן ונוטל אדם את בנו שיאמר עימו, שניהם כאחד, מה קורת רוח יהיה להם בתפילתם. איך חסים על ממונם בזה, שלא לקנות לבניו לכל אחד בפני עצמו. על כן הירא את ה' יכין מחזורים לכל בני ביתו ושיהיו שלמים בלי חסרון ומובטח לו שתתקבל תפילתו ברצון.
(מועד לכל ח')

באחת משיחותיו סח לפי תומו הגה"צ רבי בן ציון במברגר, כי עוד מימי בחרותו, היום המאושר שלו בשנה הוא ראש השנה! וכל כך למה? כי במשך השנה משתדל אדם בתפילה ליצור מצב רגשי של עמידה לפני הקב"ה, אבל הדבר קשה ואינו נעשה בשלימות. אדם מנסה ללמוד תורה בשקידה מתוך הרגשת העוסק בתורת ה' והדבר לא מתבצע כראוי. מברך אדם ברכותיו מתוך הודאה והרגשת חסדיו, אבל אינו מגיע לשלימות הנדרשת. והנה בהגיע היום הגדול - יום שכולו מלכות ומשפט, והמציאות היא שהאדם עומד לפני ה' - ממילא נעשית תפילתו, לימודו, ברכותיו וכל עבודתו - לפני ה' כראוי!
(גנזי שערי ציון" מהגרא"ק)

אחת הקבלות שהנהיג רבי בן ציון בין שומעי הועד, לקראת יום הדין: 'להשתדל שיהא "ראש השנה" ארבעים ושמונה שעות!' בדרך כלל מתחזקים בתפילות ראש השנה, אבל בעת הסעודות ושאר העיסוקים נחלשת אוירת יום הדין, העבודה היא להחזיק את עצמו תחת "מלכויות" ארבעים ושמונה שעות.
(שם)

היה זה בראש השנה, עת הגאון רבי אברהם שלזינגר שהה בבית החולים תל השומר. בנו וחתנו ששהו לצידו עברו בין המחלקות לתקוע לחולים. סיפורים רבים יש עימם על אותן תקיעות. יהודי אחד אמר שמאז שהוא היה בקלם הוא לא שמע תקיעת שופר... השומר שלח אותם בדחיפות אל אחד החולים שהגיע בבוקרו של ראש השנה מבית הכנסת אחרי ארוע לבבי, באומרו כי החולה הודיע שהוא חלילה ימות אם הוא לא ישמע תקיעות.

השיא היה כשהם נכנסו לאחד החדרים, החולה בראותו שני אברכים לבושים קיטל, מיד שלח ידו למגירה והוציא כיפה. 'באנו לתקוע לך בשופר' אמרו. ההתרגשות ניכרה על פניו. הוא ביקש את המחזור, אך הוא לא פתח בברכות, אלא התחיל לומר "למנצח" בהיגוי חסידי עם הניגון בקול ובהתלהבות... שבע פעמים הוא אמר את המזמור, כשהם ממתינים לידו ומחשבה עוברת בליבם - מי כעמך, אם יהיה נידחק מקצה מחלקת לב בשיבא, משם אקבצך!
(נר לשולחן שבת" יש"כ להרה"ג בד"ס שליט"א)

אמר המהרי"ל: נוהגים ללכת אחר סעודה אצל ימים ונהרות להשליך במצולות ים כל חטאותינו, שלא יזכרו ולא יפקדו, זכר לעקדה שעבר אברהם אבינו בנהר עד צווארו, ואמר 'הושיעה ה' כי באו מים עד נפש', והוא השטן שנעשה כמו נהר לעכבו. (מנהגים הל' ראש השנה ט')

בחודש אלול ציינו את ימי הזכרון לגאון רבי עבדאללה סומך, ה"זבחי צדק", "איסתאי", רב ומנהיג יהדות בבל, ח"י אלול תרמ"ט ולרבי יעקב סג"ל מולין - המהרי"ל, מפוסקי הדורות, רבה ומנהיגה של יהדות אשכנז, כ"ב אלול קפ"ז

ראש השנה תשפ"א יחול בשבת

מזרח ומערב

מהו המנהג בו נפגשו המהרי"ל ורבי עבדאללה סומך?

אימתי והאם אומרים תשליך כשחל יום א' דראש השנה בשבת?

"אם חל יום ראשון של ראש השנה בשבת אין מבטלים סדר תשליך... ויש מקומות שהולכים ביום השני". (מטה אפרים" תקצ"ח)

"ובקצת מקומות ראיתי כשחל יום א' דר"ה בשבת הולכים ביום השני לנהר, ואפשר שזה מפני שהנהר חוץ לעיר ומשום הוצאה שנושאים ספרים וכדומה...". (פרי מגדים" תקפ"ג והביאו המשנ"ב)

בשנת תפ"ו חל א' דראש השנה בשבת - נשאל ה"שבות יעקב" האם מותר ללכת לנהר לומר תשליך בשבת או ללכת למחרת. והשיב: "לשואל דבר בעתו" - הנה לא ידעתי חשש איסור בזה. אדרבה, הפוסקים כתבו שיש ללכת ביום הראשון, וזריזים מקדימים למצוות.

ומה חשש איסור יש בזה? אפילו אם הנהר במקום שאסור לטלטל, מה בכך? לא ישאו כלום ולא יטלטלו! ואין לגזור שלא יאמרו תשליך שמא יטלטלו, דאם כן גם בשאר שבתות יש לגזור כן.

ואדרבה, מצאתי שהמהרי"ל אמר "כשהולכים אל הנהרות ביום טוב אל יוליכו עמהם מזון לזרוק אל הדגים כדי לשמח את בני ביתו בראותם את הדגים, דיש בזה חילול יום טוב. ויש בזה שני איסורים: א. טלטול חוץ לעירוב. ב. מאכיל את המוקצה. וכל שכן כשחל ראש השנה בשבת, אין להאכילם". הרי להדיא מוכח מדבריו שהלכו לתשליך לנהר בשבת.

ובספר "קיצור של"ה" כתב שאין לילך לנהר ביום השבת. ובדה איסור מליבו, ובוודאי נתעלם ממנו דברי המהרי"ל. ואיזה עמי ארצות כשרואים הלכה שנדפס בספר חדש, אף שאין ראוי לסמוך עליו, תופסים את דבריו להלכה... (שבות יעקב" ח"ג מ"ב)

וכתב ה"שערי תשובה": "וכן אנו נוהגים אחריו". (תקפ"ג)

בשו"ת "זבחי צדק" ישנן שתי תשובות בענין זה

בסימן ל"ח כתב:

"הנה פסק החיד"א שלא יעשו תשליך ביום השבת. ואנחנו לא עושים, וכן הרבה אנשים לא עושים כמו אחי, אבל רוב העיר לא מסכימים להחליף המנהג ועושים ביום שבת קודש".

ובסימן נ"ה כתב:

"בענין סדר התשליך אם חל בשבת יש מחלוקת בזה, כמו שכתב הרב "מחזיק ברכה", ומנהגנו לאומרו ביום השבת, כי כן נהגו בירושלים, ואתם גם כן תעשו כמנהגנו.

ולענין ששאלת שצריך להולך עמו סידור תפילה ואסור משום הוצאה, זו אינה שאלה, כי עיקר סדר התשליך הוא אמירת הפסוקים של "מי קל כמוך", ואת זה הכל יודעים בעל פה, ולשון הזוהר וה"יהי רצון" אינו מעכב כלל ועיקר... ועל כן אסור להולך עמו סידור, שעובר על הוצאה והוא עוון גדול, אלא ילך אל הנהר או אל הים ויאמר את פסוקי "מי קל כמוך".

את הסתירה בין שתי התשובות ניתן להסביר לפי דברי הגאון רבי שמעון אגסי, מגדולי חכמי בבל, שכתב:

"בענין סדר תשליך כשחל ראש השנה בשבת עלתה הסכמת מורי ורבי הר' יצחק ששון שלא לעשות לא ביום הראשון ולא ביום השני דשב ואל תעשה עדיף, והרבה מחכמי הישיבה הסכימו עמו על זה, שנת תרל"ב.

ועתה אמת אגיד שבשנת תרל"ה דרש הרב יוסף חיים לעשות תשליך ביום א' דראש השנה בשבת, והסכים עמו הרב הגדול חכם רבי עבדאללה סומך, וגם מורי נר"ו הוכרח לעשות כמותם". (זהב שבא" מנהגים ק"ח ועיין "תורה לשמה" קמ"ה)

העולה מזה שבתחילה גם רבי עבדאללה סומך סבר שלא לומר תשליך בשבת, וכפי שכתב בתשובה ל"ה, אך בשנת תרל"ה, בעקבות דרשתו של ה"בן איש חי", חזר בו והורה לעשות תשליך בשבת. (סברת הגאון רבי יעקב הלל)

החיד"א שהביא הלכה זו כתב: "יש מקום לומר שלא יאמרוהו בשבת, ושב ואל תעשה עדיף, לכן יאמרוהו ביום שני אחר תפילת מנחה, שלפי סוד התשליך אשר גילה סודו האר"י ז"ל יש מקום לומר שלא יאמרוהו בשבת, וכן כתבו בשם הרמ"ז.

והגם ששמעתי שהחסידי רבי יוסף אירגאס היה אומרו בשבת, מכל מקום לי נראה דשב ואל תעשה עדיף". (יוסף אומן, ברכ"י, מחב"ד)

ותמהו ה"חקרי לב" ו"פרי האדמה" - מהיכן למד החיד"א בדברי האר"י שאין לומר תשליך בשבת.

"מנהגי חברון" - הגאון רבי אליהו מני כתב: "סדר התשליך אם חל בשבת קודש אין אני נוהג לאומרו, וכמו שכתב הרב החיד"א, ומאותו טעם עצמו אין לעשות ביום השני, וכן כתב הרב החיד"א בשם גורי האר"י, דלא שייך כי אם ביום הראשון!

וכן מסתבר, דהרי אם שייך ביום שני, למה אין עושים תשליך בכל שנה ושנה בשני הימים כמו התקיעות!?

ועיין ב'מנהגי בית אל' שנוהגים לאמרה. ולהיות שאין הדבר ברור שהיה המנהג כן בזמן רבינו הרש"ש לכן ממקומי לא אזוז!"

"סדר התשליך עושין אפילו חל ר"ה בשבת, וכן נמצא בכתב הרב מוה"ר יעקב ענתבי בשם רבינו הרש"ש". (בא"ח נצבים י"ב)

"המנהג פשוט פה עיר הקודש ירושלים שהכל עושים סדר התשליך גם בשבת, גם כל המקובלים כן נהגו דור דור ... וכן נוהגים בקהל חסידים תכב"ץ הנוהגים על פי כוונות האר"י". (נהר פקוד - שער המפקד" ק"ל וכו"כ במנהגי א"י ועי"ש)

"יעשו התשליך דווקא ביום הראשון אפילו כשחל בשבת ... ומה שהיה בעירנו אחד מעיר ושנים ממשפחה שעושים התשליך ביום השני כשחל ר"ה בשבת, הנה עתה לא נשאר בהם עד אחד, אלא כולם הם ביום הראשון זולת מי שנאנס...". (מועד לכל חי")

"והולכים לנהר לומר תשליך, ואפילו אם חל יום הראשון בשבת. כאשר נראה מתשובת מהרי"ל - "המהרי"ל הסיר הטלית בשבת כשחל יום א' של ראש השנה בשבת לעשות התשליך".

והוא ראיה חזקה למנהגנו באיזמיר שנהגו ללכת לעשות התשליך ביום הראשון אפילו שחל בשבת, ומה נאה ומה יפה באותה שעה שהוא עת רחמים...". (רוח חיים" תקפ"ג וכו"כ "חקרי לב")

את הנוסח הזה שהביאו רבי חיים פאלאגי וה"חקרי לב" מן המהרי"ל אני הקטן כותב ה"נר" לא מצאתי בשו"ת מהרי"ל.

אכן כעין זה נמצא בשו"ת מהרי"ל (קל"ה) וזה לשונו: "ראיתי בימי חורפי אצל הישיש זקני מהר"ש, בראש השנה שחל להיות בשבת, הסיר מעליו הטלית קטן כשרצה לצאת חוץ לשער המים".

אם ננקוט כי "שער המים" נקרא כך בשל העובדה שדרכו הלכו לנהר והביאו מים לעיר, הרי ניתן לפרש שמכאן הוכיחו שעושים תשליך בשבת, כי להיכן ולשם מה הלך מהר"ש בעצם ראש השנה, יום קדוש לה' "חוץ לשער המים"?! אלא בוודאי הלך לעשות תשליך. ("נר לשולחן שבת")